

KRITIKA

KRITIKA-MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT
MEGJELENIK: HAVONTA KÉTSZER

SZERKESZTI:
HALASZ ANDOR

ÉS
KÁRPÁTI AURÉL

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
EGY ÉVRE: 6 KOR.
FELEVRE: 3 KOR.

EGY SZÁM ÁRA: 20 FILL.

SZERKESZTŐSÉG

ÉS
KIADÓHVATAL:
BUDAPEST, VIII.
RÖKK-SZILARD-U. 27.

5 SZ. - 8

1910.

S.m.

A KRITIKUS MINT MŰVÉSZ — IRTA OSCAR WILDE

A SEMMITTEVÉS FONTOSSÁGÁRÓL VALÓ EGYNÉMELY MEGJEGYZÉSSEL.
PÁRBESZÉD ◻◻

I. RÉSZ. SZEMÉLYEK: Gilbert és Ernest. Színhely: Piccadilly egyik házának könyvtárszobája, amelyből a Green-Parkot át lehet tekinteni. ◻ ◻

Gilbert (a zongora előtt): Min nevensz, kedves Ernest?

Ernest (felpillant): Egy pompás histórián. Ép most futottam át ebben a memoár-kötetben, amelyet az asztalodon találtam.

Gilbert: Miféle könyv? Á! Látom. Még nem olvastam. Jó dolog?

Ernest: No, mialatt játszottál, némi élvezettel lapoztam benne, bár rendszeren nem tetszenek nekem a legújabb memoárok. Rendszerint olyanok írják, akik vagy teljesen elvesztették az emlékezőtehetségüket, vagy nem tettek semmi emlékezésre méltót; ami kétségkívül az igazi magyarázata annak, hogy népszerűek, minthogy az angol közönségnek mindenha az esik jól teljesen, ha a közészerűség beszél hozzá.

Gilbert: Bizony: a közönség csodálatosan türelmes. Mindent elnéz, a lángészt kivéve. De be kell vallanom, azért én szeretek mindenféle memoárt. Ép úgy szeretem őket a formájukért, mint a tartalmukért. Az irodalomban kellemes a teljes egotismus.* Ez az, ami elragad bennünket olyan különböző egyéniségek leveleiben, aminők Cicero és Balzac, Flaubert és Berlioz, Byron és Madame de Sévigné. Bárhol találkozunk vele — és elég különös, hogy ez oly rendkívül ritka eset — akaratlanul is örömmel fogadjuk s nem egykönnyen feledkezünk meg róla. Az emberiség örökké szeretni fogja Rousseaut, mert bűneit nem pap előtt, hanem a világ előtt vallotta be. A heverésző nimfák, amelyeket Cellini öntött bronzba Ferenc király kastélya számára, meg a zöldes-arany Perseus, aki Florenc nyílt piacán azt a halálos ijedelmet mutatja a holdnak, mely valaha az életet kővé változtatta: nem nyujtott számára több élvezetet, mint Cellini önéletrajza, amelyben a renaissance-nak ez a legelső gonosztevője a maga élete ragyogásának és gyalázatának történetét beszéli el. Egy ember véleményei, a jelleme, a tettei alig esnek latba. Lehet kételkedő, mint nemes Montaigne lovag, vagy szent, mint Monica elkeseredett fia, — mihelyt a titkait nyilatkoztatja ki, rögtön figyelmezővé bűvöli a fülünket s némává az ajkunkat. A gondolkodásnak az a módja,

* Az egotismus szót Stendhal alkotta. Az egyéniségünk kultuszát kell rá értenünk. Kevesebb, mint az „önhittség” és az „önimádás”, de több és tartalmasabb, mint a „magabizás”, „önérzet”, „önbecsérzet”.

amelyet Newman biboros képviselt — ha egyáltalában gondolkodásmódnak szabad neveznünk azt a kísérletet, hogy a szellemi talányokat a szellem fensőségének tagadása által oldjuk meg — ez a módszer nem élhet, nem tud élni, azt hiszem, hosszú életet. A világ azonban nem akarja elunni, hogy erre az aggodalmaskodó lélekre figyeljen, amint sötétségből sötétségbe halad. A Littlemorebeli elhagyott templom, amelyben „fojtott a reggeli lehellet, s kevés a hívő“, mindig drága lesz számára. Valahányszor az emberek a Trinity falán kivirulni látják a sárga pitypangot, arra a jámbor növényekre fognak gondolni, aki a virágok örökös visszatértében próféciaát látott, hogy napjai Jótevő Anyjával örökké együtt marad, — jóslás, amelynek teljességét a hit, bölcsességénél vagy oktalanságánál fogva nem tűrte. Igen, az önéletrajz ellenállhatatlan. Szegény, együgyű, képzelődő Pepys titkár úr a halhatatlanok körébe csevegte be magát. Tudván, hogy az elfecsegés az érték jobbik része, ott sűrög-forog közöttük kénye-kedvére abban az „arany gombokkal és hurkos zsinórzattal tarkázott kaputban“, amelyet úgy szeret nekünk leírni; csacsog a mi véghetetlen gyönyörűségünkre — s a magáéra — arról az indus-kék alsószoknyáról, amit a feleségének vett, a „jó sertés-karajról“ és a „pompás francia vagdalt borjúsültről“, amit enni szeretett, a Will Toyce-szal való kuglizásról, a „szépség-kergetések“-ről, egy vasárnapi Hamlet-szavalásról, a hétköznapi violajátékról s hasonló istentelen vagy közönséges dolgokról. Magában a való életben sem érdekesség nélkül való az egotizmus. Az emberek, ha másokról beszélnek, rendesen ostobák. Mikor magukról beszélnek, majdnem mindig érdekesekek. Ha abban a pillanatban, amidőn unalmasakká válnak, olyan könnyen be lehetne zárni a szájukat, mint ahogy egy könyvet becsapunk, amely kifárasztott bennünket, egészen tökéletesek volnának.

Ernest: Sok erény van ebben a „ha“ szóban, mint Touchstone mondaná. De te állítod-e komolyan, hogy mindenki lehet a maga Boswellje? Mi lenne akkor a mi sok ügybuzgó adatgyűjtőnkökből, akik az Életrajzokat meg az Emlékezéseket csinálják?

Gilbert: Mi lesz belőlük? Ők a pestise ennek a kornak, sem többek, sem kevesebbek. Manapság minden nagy embernek megvannak a maga tanítványai és mindig Judása az, aki az életrajzát megírja.

Ernest: Drága pajtásom!

Gilbert: Félek, hogy igazam van. Azelőtt fogalmakká tettük a hőseinket. A legújabb szokás, hogy a tömegbe hozzuk le őket. Nagyszabású munkák olcsó kiadásai pompás dolog lehet, de kiváló emberek olcsó kiadásai egészen borzalmasak.

Ernest: Szabad kérdeznem, Gilbert, kire célozol?

Gilbert: Ó! Minden másodrangú irodalmárunkra. Valósággal előzőnlött bennünket az embereknek egy csoportja, akik mihelyt egy költő vagy festő meghal, behatolnak a házába a temetésrendezővel együtt és elfelejtik, hogy az ő kötelességük, hogy úgy viselkedjenek, mintha némák volnának. De ne is beszéljünk róluk. Az irodalom valóságos hullavagdosói. Az egyik előtt csak a porhüvely létezik, a másik előtt csak a hamú; a lélek kívül marad a látkörükön. Most pedig Chopinból játszam neked, vagy

Dvorákból? Eljátsszam Dvorák egyik fantáziáját? Szenvedélyes, különös-szines dolgokat költött.

Ernest: Ne, e pillanatban nem vágyom zenére. Túlságosan határozatlan valami. Azonkívül, tegnap éjjel Bernstein bárónéval vacsoráztam s bár minden más tekintetben tökéletesen elbűvölő, szünes-szüntelen a muzsikát fejtegette, mintha az tényleg német nyelvre lett volna írva. Nos, bármihez is hasonlítanak a zenehangok, örülök, hogy a legkisebb mértékben sem szólnak úgy, mint a német beszéd. A hazaelőszeretnek vannak módjai, amelyek valóban lealacsonyítók. Ne, Gilbert, ne játssz többet. Fordulj meg és csevegjünk. Csevegj velem, amíg csak a fehérszarvú nap be nem bukkan a szobába. A hangodban van valami csodálatos.

Gilbert (felemelkedik a zongora mellől): Nem vagyok olyan kedvben, hogy ma éjjel elbeszélgessek. Borzasztó, miért mosolyogsz? Igazán nem vagyok olyan kedvben. Hol vannak a cigaretták? Köszönöm. Milyen különös szépek ezek az egyszerű nárciszok. Azt hinné az ember, hogy borostyánkőből vagy hideg elefántcsontból vésték őket. Olyanok, mint a legszebb korszakbeli görög művek. Mi is volt az a történet, a lelkiismerettől duzzadó akadémikus vallomásai között, amely annyira megnevetetett? Beszélj el. Chopin játzsása után mindig úgy érzem, mintha el nem követett bűnökön sírtam volna, vagy tragédiákat gyászoltam volna, amelyek nem az enyéim voltak. Azt hiszem, a zene mindig ezt a hatást kelti. Multat idéz fel az emberben, amelyről eddig nem tudtunk; valami bánat sejtelmével tölt el, amely eddig elrejtőzött a könnyeink elől. El tudom képzelni, hogy valaki, aki azelőtt egészen hétköznapi életet élt, véletlenül valami különös zeneművet hallgat meg és hirtelen felfedezi, hogy a lelke, anélkül, hogy tudta volna, iszonyú tapasztalatokon ment keresztül, rettenetes ujjongásokat, vadregényes szerelmeket, szörnyű lemondásokat ismert meg. Most pedig meséld el nekem azt a történetet, Ernest, szórakozni akarok.

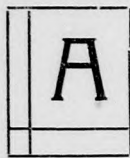
Ernest: Ó, nem tudom, hogy az egésznek van-e valami jelentősége. Csak azt gondoltam, hogy igazán csodálatos jó példa a szokásos műkritika valódi értékére. Nevezetesen egy úrhölgy egyszer ünnepélyesen megkérdezte a lelkiismerettől duzzadó akadémikust, ahogy te nevezed, hogy az ő hires „Whiteley-i tavaszi nap“-ját, vagy „Az utolsó omnibuszra várakozás“-t, vagy valami ilyenféle dolgot egészen a kezével festette-e?

Gilbert: Nos, kézzel festette őket?

Ernest: Teljesen javíthatatlan vagy. De, komolyan beszélve, mi haszna van a műkritikának? Miért nem bizzák egészen a művészre, hogy — ha ez a vágya, — alkosson új világot, vagy árnyékolja tovább azt a világot, amelyet már ismerünk és, elképzelem, mindannyian rég meguntunk volna, ha a művészet a kiválogatás fogékony szellemével és a kiselejtezés iránti finom ösztönével nem tette volna tisztábbá számunkra s nem adott volna neki

(Folytatjuk.)

NEMZETKÖZI FÉNYKÉPKIÁLLÍTÁS A MŰCSARNOKBAN

fényképezés ma már több egyszerű mesterségnél és egyszerű divatnál. Belső szemlélődések, szenzációk dokumentuma ma a fénykép. Kifejezési eszköz. Érzések érzéktése. A kultur-embernek eszköz kellett, amivel megrögzítse egy-egy hangulatát, egy-egy mélyebb lelki élményét. Szépművészeti alkotó tehetséggel kevesen vannak megáldva. Szükség volt tehát egy egyszerű eszközre, egy gépre, hogy apropóra felbukkant finom hangulatot, képet állandósítani tudjanak azok, akikben már odáig értek a benyomások, hogy vágnak a saját megőrkítéseikre.

Az intimítások fényképekben való megőrzése önmagában csak privát érték. A fénykép a maga egyszínű szürkesége ellenére a készítője lelkében pazar színeket, buja illatokat asszociálhat, de harmadik személyben csak akkor kelthet érzéseket, ha a téma megválasztásában művészi ízlés nyilatkozik meg. Ha a dolgok elrendezésében ízlés van, ez okvetlenül kiemeli a fényképet az egyéni érzések egyoldalúságából. Ízléses kép alatt már az előállítási járatosságot, a technika szuverén kezelését is értjük. Ha az előállított kép komplikált és szép, dicsérem a technikai ügyességet, melyet az ízlés vezetett.

A fényképezés fejlődésének útja hasonlatos a festészetéével — dióhéjban. Mint egykor a tájkép sablonját, úgy a fényképezését is az angolok törték meg. Itt is jött az a bizonyos új (?) látás. Oh Gainsborough, Reynolds, Lawrence, Reaburn, mennyit idéztek és idéznek benneteket. Az úgynevezett felszabadulás azzal kezdődött, hogy a fényképezés tiszta célját alárendelték a festészetnek. A törekvések abban merülnek ki, hogy festői hatású fényképeket csináljanak. Ez nem más, mint utánzás. A festészet divatos irányzatainak utánzása.

Rossz szó ez: művészi fénykép. A fejlődött fényképek tisztább definíciót érdemelnek. Talán ezt: modern fényképek. A modern szó körülbelül ezt fedi: korok jelenjében a fejlődött ízléshez való simulás. Igen, ezt csinálja a fotográfia.

A modern fénykép-portrék csaknem szellemidézések. Rembrandt-képek, ezt szeretik a fényképészek. Csakhogy ez itt nem problémát jelent. A fél arcot árnyékba helyezik, a többit elvégzi a gép. Nincsenek egyéni megoldási nehézségek, szenzációk, hiányzik a sok-sok egyéni művészeti siker. Nem. Nem művészet. Modern képek ezek csupán az igények fejlődési szintjén.

Érdekes dolgok nyilvánulnak meg e minden zugában előkelő kiállítás keretében. Eltagadhatatlan, hogy érzések követelték a megnyilvánítási formáikat. Ezek a nem festők is érzik az aktok szépségeinek titkait, a fejek karakterét, a tájak hangulatát. Egyénienként látják a természet-ada szépségeket. Az eszközeik persze kötöttek.

Nézzük pl. az ízlés és technika két előkelő reprezentátorát: Smidt Frank Eugenét, a festőt és Dührkoop Rudolfot. Két nagy eklektikus, A vívmányok és eredmények minden lehetőségét fölszívták, úgy, hogy ízlésükkel meglepően bravuros dolgokat tudnak produkálni.

Elsősorban is az az ember benyomása, hogy egy klasszikus galéria képei előtt áll. De a katalógus tájékoztat arról, hogy fényképekkel állunk szemben, melyek jól kihasznált karakter érzékről

számolnak be. Körülbelül ez a legfontosabb a portré felvételeknél. Tudni, hogy az arc mely vonalaiban, foltjaiban összegeződik a karakter. A testet jellemző vonalba állítják, mint azt a festőktől tanulták, mondjuk Halstól, Carrière-től, Sargent-től és a többitől. Legtöbb fénykép emlékeztet egy már megfestett képre. Helyes világításban — rutin dolga — exponálják és lágyra idézik. Ekkor következik az izlés igazi szerepe. Milyen papírt válasszanak? Rendes lemezhez gravour papírt. Olyan a kép hatása rajta, mint egy acélmetszeté. Ha rövid az expozíció, carbon-valeur papírt. Mintha festményről reprodukálták volna, olyan lesz rajta a kép. Nagyon éles lemezhez linotyp papírt. Ennek vászon kornja van és felbontja a konturok élességét.

Csak példakép mondjuk ezeket. Az egyéni izlésen múlik a kiválogatás és a kidolgozás.

* * *

Ez a kiállítás bravuros dolgokban felülmulja a drezdai kiállítás értékét. Itt is az angolok vezetnek. Közülük legszebbek a professzionista Elliott és Trey képei. Utánuk a németek következnek, élükön Smidt Eugene festő fényképeivel. Dührkoop képei is eisőrendűek. És még sok másé. A magyarok kiállítása nivós. Legszebb dolgai Pécsinek, Székelynek, Hegedűsnek vannak. Szépek még Gajdusek Erzs, Máthé Olga, Rónai Dénes és Lusztig Zsigmond dolgai.

MAJOR DEZSŐ

A kritikus úgy nézi a költőt, mint a költő az embereket. Úgy tekinti őket, mint ennek a földi társaságnak tragikus, féltragikus vagy puccos tagjait. Mint jelenségeket, akik költenek, úgy, ahogyan a többi emberek az életüket élik. Életüknek az a része kerül vizsgálat alá, amely költéssé alakult. A kritikus nagy munkát ír, amelynek hősei csupa költők. (Bár mind költők volnának!) Ez is alkotó munka. A kifejezés, az elrendezés, egy embernek a derékon kapása az én munkám. A kritikus minden bizonnyal ama mérték szerint mutatja meg őket, hogy milyenek, amelyhez képest a kaukázusi népek egy bizonyos korszak óta valamit nagyszerűnek vagy kontárnak nyilvánítanak. Mégis azt mutatja meg minden egyben, milyen az ő szemében. Alkot belőle. Schumann Robert úgy beszél a kritikusokról, „akiknek nem szabad arról képzelődniök, hogy ők a művészek úristenei, mert ezek kitudnák őket éheztetni.“ Ő a hamisakat értette. Pusztá véletlenségből választunk mi tárgyat benneteket, költők. Nem szorultunk erre. Azért hát úgy lépjétek be mindannyian a bíráló munkájába, mint valami bolondok házába, — mint egy emberketrecbe. Nézzétek a kritikus embereit, nézzétek, miként alkotja az ő mű-emberkeit. Nézzétek az eltorzítást, a felduzzasztott butaságot, a megkísérelt csalást, nézzétek a sápadt legyűrteket, nézzétek a boldogokat, az alkotókat — tragikusan, még ha győztek is; nézzétek e keveseket, amint saját vérüket, tova ömlő életüket eladják faragott képekért, szegény lelkük kegyelméből született árnylányekért, bábukért, akik vampyrok.

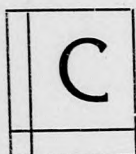
Nézzétek!

Alfred Kerr (1902)

ÍRÓKRÓL—KÖNYVEKRŐL

CHOLNOKY VIKTOR — IRTA KÁRPÁTI AURÉL

1.

sak az igazán a mienk, amit még nem ismerünk, ami ezután jön: az ismeretlen. A tudással úgy vagyunk, mint a nővel; ha magunkévá tettük: már el is veszítettük. Amit tudunk, az lezárt, élesen körülhatárolt terület, amin semmit sem változtathatunk. Nem adhatunk hozzá semmit magunkból. Rajtunk kívül áll, a hátunk mögött van, hidegen hagy. *Fait accompli*.

Csak amit megsejtettünk, amihez az intuicio vezetett el, amit még eljövendő napok köde rejteget: az él igazán bennünk. Ezt gyúrhatja a fantáziánk, ebbe kapcsolódhatunk csak bele minden idegszálunkkal, agyunk minden rezdülésével. Amit még nem tudunk, amit még nem determinálnak szögek, vonalak, definíciók, aminek miért-jét kérdezni még nem jutott eszünkbe: ahhoz van leginkább közünk. Hinni kell ezt s a hit a művészetben fölötte áll a tudásnak.

És minden művésznek — így az írónak is — az a tragikuma, hogy föltétlenül szüksége van erre a két hatalmas ellenségre: az erudícióra és az intuícóra. Az írónak hinnie kell abban, amit tud. A halott matérián a lyra eleven vérhullámainak kell keresztül törni, hogy abból művészi produktum legyen. Az én igazságom: az én lyrám s ha ehhez a lyrához nem tudok fölemelkedni, nem juthatok el a magam igazságához. Pedig ez a lényege és titka a műalkotásnak.

Az erudíció itt ballaszt, de fel kellett hoznom magammal, mert ebben az aetheri bizonytalanságban mégis egy stabilis pont felé törekszik: — lefelé. S hogy ez a pont alattam van: ez minden művészet tragikuma. Ezért nem olyan egy sor írás, egy kis ecsetvonás sem, amilyennek az alkotója álmodta. Arról, ami tökéletes, csak álmaink vannak. A mesterember tud csak mindent megcsinálni úgy, amint akart. Művésznek, igazi művésznek nincsenek végleg eldöntött csatái, egészen beteljesedett vágyai. Neki mindig verekednie kell, mert kettős a lelke. Lyrájába minduntalan belevigyorog a tudás, a józanság, a „holtbizonyosság“ diabolikus, gonosz törpéje, mely ott leselkedik az ódához faragott toll hegyén, az extázis kiáltására nyíló száj szegletén s még a boros pohár széléről sem sikerül mindig elkergetni. Ennek a rettentő, örök kettőségek küzdelme a legcsodálatosabb rejtély minden rejtélyek között.

És ez a legtitokzatosabb bifrons, mely még haldokolva is nyelvet ölt a másikra, ez döbbsentett meg legjobban Cholnoky Viktor írásaiban. A Tammuz a confessiók könyve, mindent elárul. Ahol Cholnoky egy keserű, halálos igazságot mond („az ember épen annyit ér, a mikor már a koporsójához van közel, mint amikor még a bölcsőjétől nincsen távol“), ott Trivulsio nem bírja ki sokáig: — hazudik egyet. („Könyezett. Avval a szemével, amelyik üvegből volt.“)

2.

Kutatok az emlékeim között. Ilyen intelligens fejet még nem láttam, Csupa álmatlan, nyughatatlan, virrasztó szomorúság. Ezek a szemek nem csak könyvtárak betürengetegetől ilyen fátyolosak, ezek kerekre nyilván nézték már a déli naptányért, megértő mosolygással síklottak végig a Senkik szigetének rojtos gallérú lakóin, Mennonidesz Gergely amulettjén, Taddeusz lovag huszonhatkrajcáros ebédjein s Tartini ördögének obligát piros frakkján. Ezek a szemek értik, ó nagyon értik az életet, csak belenyugodni nem tudtak és nem tudnak ezután sem. Soha. Mert ha egy ostoba kő hull a fejünkre, hiába minden magyarázat, megértés és okoskodás: fáj. Akik pedig nagyon ott vannak, ahol az élet születik, épül, alakul, azokra sok téglá esik. És ezek jutnak el egy nap odáig, hogy már ordítani sem tudnak, mert ez már olyan kétségbeejtően bolond és szomorú dolog, hogy csak nevetni lehet fölötte.

3.

A Tammuz címlapjára ezt írta Cholnoky Viktor: elbeszélések. És csakugyan ezt a könyvet nem olvasni kell, hanem hallgatni. Valaki elbeszéli az álmait, s csak akkor vesszük észre, hogy már rég fölébredt mikor ellenállhatatlan, görcsös kacagás reszket a szánkron. Nem, még véletlenül sem novellák ezek az egészen újfajta írások, amiknek nem is fontos, hogy nevet adjunk. Maga a Tammuz talán óda a Naphoz, a Beteg ember egy önmagát egészen közélről látó művész keserű szatirája s Olivér lovag ő maga, aki a melléről tépett véres húsrongyokkal csalja maga után a két néma hunkutyát. Őt halljuk mindenütt, az automatában, a fiumei kis osztériában, akár Amanchich Trivulsio beszél, akár Skabieszky Tádé. És ezért értjük, hogy miért kell a valóságnak egy hirtelen pillanatban átbillen a lehetetlenség országába s miért váltódik át igaz, meleg emberi értékre az a köny, amit nevetéssel kergetett a szemünk sarkába. A lyrikus egy percre szétcsapja a szárnyát, ujjongva löki el magát a földtől, aztán eszébe jut a fizika, a nehézkedés és a többi és zuhanás közben ördögi nyugalommal számítja ki előttünk a lefelé hulló test sebességének arányszámait. Mindent megért, de meg-

nyugodni, belenyugodni . . . nem, ebbe nem lehet belenyugodni, csak beleőrülni.

És ezért tartozik a legigazabb és legfájóbb könyvek közé a Tammuz.

4.

Szegény Cholnoky Viktor! Szinte resteltem leírni, hogy voltak, akik így emlegették: humorista.

Nem tudom, szokott-e káromkodni, de ha ezt hallotta, biztosan megtette. Pedig ebben az egyben nem volt igaza. Hát nem úgy illik-e Cholnoky Viktorhoz, hogy humoristának lássák? Egy rettenetesen megkínzott, szenvedő, kiábrándult ember, aki tudja, hogy az életben „szülni, teremteni, ez minden, ez a legnagyobb dolog“, mit akar az emberektől? Hogy megértsék?

Nem, nem, akkor hadd jöjjön inkább a humorista, a polihisztor, az ujságíró, vagy mit bánom én, akármí.

. . . mert ez már olyan kétségbeejtően bolond és szomorú dolog, hogy csak nevetni lehet fölötte.

Peter Altenberg : Bilderbogen des kleinen Lebens. Irta: Kortsák Jenő.

Egy, az élet viharában megedzett, elfásult, megcsömörlött agy és egy piros-pozsgás arcú, fénylő szemű, minden jelenség után két kézzel nyuló gyermek, aki előtt minden új, csodálatos és érthetetlen: ez a két ember egy személyben: Altenberg.

Egyszerre, együtt nézik az életet a gyermek és az agg és nézés közben elmélkednek. A gyermek csodálkozik, el van ragadtatva, tapsol a kezecskéivel, az agg gúnyolódik, boszankodik, szégyenkezik. Vitakoznak, de nem tudják egymást meggyőzni. Mindkettőnek igaza van. Ellenségek, de egyben megegyeznek: egy csodálatosan bölcs, egyéni világfelfogásban, egy sóhajban, ami az élet legkisebb nyilvánulásánál is elröppen az ajkukról: „Milyen szomorúan szép az élet.“

Két szemmel nézik az életet. Az egyik a roué szeme, kiábrándult, bágyadt, a fájó fásultság ködébe borult szem, a másik a gyermek tágra nyílt, mosolygó, életörömtől ragyogó szeme. És együtt látnak bennünket többi embereket, ügyetleneket, tapogatózókat, az élet árcai közt bukdácsolókat, boldogulókat s boldogtalanokat és a két szem sugarában egy harmónikus, meleg megnyugtató világkép alakul ki. Milyen csudásan kicsi s nekünk mégis milyen drága ez a gyönyörűséges élet!

Altenberg az élet művésze. Költő, aki nyitott szemmel megy keresztül az életen. Logikus, aki nem döngeti a mellét, aki nem harogja embertársai fülébe gonosz, hiú és kegyetlen kiáltással: én különb vagyok, mint ti!

Tapintatos, szerényszavú bölcs. Altruista. Nem a különbségeket keresi, amik a többi ember fölé emelnék, a kapcsot kutatja, ami mindenkivel összeköti. Minden kijelentése, minden okos, csöndes, resignált sóhaja evvel a szóval kezdődik: „Mi“ . . . „Feltárom előttem az életet — mondja — hogy segítek rajtatok“!

Milyen ritka, milyen egyedülálló ez az ember, aki a költő csodás naivitásával folyton a közösséget keresi a többi emberrel. Modern troubadour ő, aki az életet éneklí meg. Romantikus természetimádó, aki városban, kőházak, füstös mulatók fülledt levegőjében él. Aki mégis meglátja a kormos gyárkérmények közül lemosolygó végtelen égbolt napszíkkrákban ragyogó kékségét s aki megtalálja a lebuajok ostoba kottjaiban s a fényes restaurant-ok sivar, gögös parvenuinek életében a bohó, meleg, soha meg nem haló romantikát.

„Bilderbogen des kleinen Lebens“ a címe mult évben már második kiadásban is megjelent kötetének.

Hogy mi a műfaja ezeknek az írásoknak, azt nehéz meghatározni. Pillanatképek. Egy komplikált, az élet minden mozgására reagáló lélek meglátásai. Örök idők óta változatlan és soha meg nem változtatható emberi dokumentumok rajza tíz sorban, a stilművész éles precizitásával, maró gúnnyal, fájdalmas satyrával, vagy ellágyuló, megnyugvó melanchóliával. Egy a természetért és minden emberi szépségért rajongó lyrikus prózában írt költeményei fákhöz, virágokhoz, madarakhoz, asszonyokhoz, melyeknek minden sora a soha el nem muló, a pillanatban megnyilvánuló öröksépet dicsóíti. Egy életjavító próféta prédikációi, aki példabeszédekkel csalogatja húzódozó, tanulni nem akaró, szegyenkező tanítványait, akinek az a célja, hogy a dacos és ostoba sereg a példabeszédek meghallgatása után így szóljon: „Hisz ezt én magam is láttam!“

Dehogy látták. Csak ezután fogják látni. Talán.

Kabos Ede: Mária látogatói. Irta: Majthényi György.

Novellás könyv. Husz téma. Érezzük rajtuk, hogy izgatták az írójukat és meg kellett íródniok. Nem maradt ki belőlük sehol egy sor, vagy egy szó, de fölösleges síncs semmi bennök. Készek. Annyira készek, hogy nem lehet bennük meg nem nyugodni. Mégis szeretnénk néhol megállani. Egy szónál talán, amelynél a téma hozzánk billen, hogy folytatását bennünk élje le, vagy egy erősen lírai hangsúlynál, hol mély és messzi perspektívák tárulnának elénk, — de nem lehet. A témák teljesen ki vannak dolgozva. Készek. És akárhogy is keressük bármelyikükben azt a gesztust, amely

ellökne az írótól, hogy ezzel a lökéssel a témát teljesen nekünk szolgáltatassa ki — nem találjuk. Ellenben ott, ahol már-már várnók ezt a pillanatnyi elszabadulást, ott csodálatos precízióval megszerkesztett mondatokat találunk. Kerek, formás, továbbfutó gondolatokat, amelyek annyira a mi gondolataink is, hogy a rutinos megszerkesztésüket sem vesszük észre hirtelen.

Az írónak mindenesetre erős és művészi izgalmakat jelentett e témák megírása. De munkát is. És ez a munka sok lirát vont el belőlük. Látom, hogy sokat gondolkozott rajtuk, formálta és bonyolította őket, hogy a végén kibogazhassa, mint a gondosan előkészített csomót. És látom, hogy mind, mind kívülről jöttek, az író csak megcsinálta őket, de okosan és finoman, a keresettség s az erőszakosság látszata nélkül.

Ezért értékesek.

Dramai plaszticitással meglátott, szép és színes írások e novellák és a cselekményük kibonyolódásáig lekötik az érdeklődésünket.

Az emberek lelkesek és forró szavúak, de annyira negatív és magából folyó minden cselekedetük, hogy egész könnyen levezethetők az író öntudatáig. Ott születtek, onnan indultak el és onnan kapja minden mozdulatuk a szép, világos, objektív napsugarat.

Nem lehet bennük csalódní, mert világosak, erősek és egészségesek.

Plein-air.

Hullámos, sokszor forró levegő, élénk, beszédes színek, értelmes vonalak, amiknek erejét az író rutinja csak fokozni tudja: élénk kerülnék minden darabon. A szépségüket már előre tudjuk s a lendületüket is. Mégis oly erősek, hogy magukkal visznek minden történésen át. De már nem számítunk arra, hogy most valahol elmélyül egy téma s a dráma itt fog lüktetni a körülöttünk terjeszkedő levegőben és nem várunk olyan emberekre sem, akik ezt a drámát magukban tudnák hordani.

Már csak gyönyörködünk. A naturalisztikus írói tulajdonságokban, a történések ritmusában és az emberekben, akiket az író a legfontosabb percekben erősen átölelt, hogy minden lázukat, izgalmukat és erejüket az öntudatába szívhatta fel.

Hogy ez sikerült, azt minden novella után érezzük. És — sajnos — azt is érezzük, hogy ez a kötet is azok közé a szép és értékes könyvek közé tartozik, amelyeknek soha sincs megérdemelt és hangos sikerük.

Charlotte Knoeckel: Maria Baumann. (Regény. S. Fischer, Berlin W. kiadása. [Bibliothek zeitgenössischer Autoren.] 151 oldal. Ára: 1 Márka.)

ét vagy három év előtt valaki kezembe nyomott egy könyvet. A címe: Charlotte Knoeckel: *Kinder der Gasse*. Nem akartam elolvasni. Németországban az asszony-írók még keservesen benne gázoltak a naturalizmusban s hatalmas, levetett férfibocskorokban vonszolták maguk után otthagytott, megfeneklett kocsiját egykor előkelő uraságoknak. Ez az átlátszó, híg „csak — azért is — naturalizmus”, diszkreditált sötétségével és izzadákos igazság keresésével asszonykézen, német asszonykézen, egykori hatalmasságának utolsó jelvényeit is elvesztette. És meg kellett csak vakarni ezt a kései asszonyíró naturalizmust egy kissé, hogy megtaláljuk alatta a gartenlaubei szelidséget, a „biedere Seelen” fényképeket és az egész olajnyomatizú családanya-literatúrát, a jó és minden érző lelket kielégítő befejezésekkel és igazságszolgáltatásokkal. Mondom: nem akartam a Charlotte Knoeckel — gondolom első — könyvét elolvasni. Valahogyan mégis keresztülettem magam rajta és nagyon örültem az ismeretségnek. Ezt meg kell ma vallanom. Egy pár rajna-pfalzi történet volt, pfalzi parasztokról. Szürke, szegény nép, sok szomorú, beborult nappal, kevés világossággal, apró, hangtalan tragédiákkal, szomorú vigadásokkal és korai halálozásokkal: ez a falu. És nagyon csöndes, meleg írás volt róla ettől az asszonytól, aki valami kicsi házból, apró függöny mögül, meszelt szobából, tanítóházból látta elvonulni maga előtt a göröngyös sáros utcán a hangtalan falut. Most itt van megint egy könyve és én sajnálom ezt a Charlotte Knoeckel-t. Ennek az asszonynak most támadtak azok a víziói, amelyek húsz éves korunkban gyötörnek bennünket. A „besser-machen” láza, amikor keserű a szájunk és fojtogat a sirás, hogy: mennyi nyomorúság és mennyi gonoszság, mennyi eipusztult élet és elfulladt vágyakozás és hogy jobba tenni ezt az egész keserves életet, ezt a Mindenapod nem lehet sehogy. Ekkor esnek a fogcsikorgatások és öklöbeszorítások és amit ekkor írunk — egymásnak levélben, vagy könyvben, vagy akárhogy — az csupa naiv, lázongó tendencia és „Weltverbesserung”. Persze, nem szégyelleni való ez, csak éppen naiv és gyerekes. Charlotte Knoeckel-nál komolyabb ez. Sötétebb és komorabb. De patetikusabb. Sztrájk, bányászstrájk a Ruhrvidéken. Ezer és ezer ember. Esti gyűlések és szomorú hazamenések sötét, hideg szénhegyek mellett. És itt is kidül egy és ott is és az emberek lelkén buta, szomorú kétségbeesés. Egy tanítónőt elcsapnak valahol, mert szeretője volt. Hazamegy sztrájkvezérnek. (Milyen szép, amig magunk vagyunk a regényhősök!) És az asszony-agitátor, aki fölfordítja a vidék képét, beleesik a gyáros kezeibe. Csak úgy, szó nélkül, természetesen, asszonytól szinte túlságosan egyszerűen. Ez a gyáros okos ember, tisztakezű, csak éppen a nép szagától undorodik. És a nép szagától akarja megtisztítani a maga asszonyát és felemeli magához. Okosan, egyszerűen és szinte magától értetődően. Eddig a regény. Szép is. Itt kellene következni egy gyönyörű asszonyi megismerésnek, valaminek, ami ordít megírás után ebben a könyvben, de amihez nem volt bátorsága Charlotte Knoeckelnek. Itt kellene megmondani az asszonynak: — mit szocializmus, nagy világ-

megjavítás és hatalmas szavak, ostobaság, én elhelyezkedtem, velük szemben, ellenükre és mindenki ellen és belekapaszkodom az emberem nyakába és ez a Megváltás egyesegyedül. Ezt kellene mondania, de Maria Baumann, a sztrájkvezér-tanító lány megöli magát. „Grosse Worte und wenig Kraft. Nicht Reue, nicht Weh! Nur ein plötzliches Verstehen war in ihr“ mondja Knoeckel és ez a megértés elhitei vele, hogy meg kell halnia, mert szembekerült a néppel, az embere mellé, a gyáros mellé. Kár ezért a könyvért. Olyan világos, okos szeme van ennek az asszonynak, olyan meleg, szép szíve — és húszéves napjaink első víziói gyötrik. Igazság, nép, eszme, nagy, diadalmas, felséges eszme, amelyért meg kell halni: — istenem, Charlotte Knoeckel tíz év múlva mosolyogni fog ezen. Egy gyönyörű asszony-regény magva van ebben a könyvben és ezért érdemes elolvasni.

Bócz Bálint

Avégre, hogy az igazságot kutassuk, függetlennek kell lennünk, tökéletesen függetlennek. Ha ellenben cselekedni akarunk, ha erősek akarunk lenni, kötve kell lennünk.

Henri Poincaré

Minden önmagában jelentőséges cselekmény: szimbolikus cselekmény.
Friedrich Hebbel

Senki sem mondható ostobának a halála előtt.

Halandó

Egy drámaírótól legelső sorban két dolgot kívánunk: 1. hogy az első jelenettől kezdve az olvasóban vagy hallgatóban föltétlen biztosságot adjon meg ennek az érzésnek: ez a költő tudja, mit akar; tudja, hova akar jutni és 2. hogy a darab vége a bizalomnak ezt az érzését beigazolja.

Berthold Litzmann

Csak egy fajta erős ember van: aki tudja nem mutatni magát, amikor gyenge.

Halandó

SZINHÁZ ÉS ZENE

A vihar. Shakespere-színpad az Urániában.

Néhány hónap előtt a színi akadémia növendékei a Shakespere Viharját játszották el a Shakespere-bizottság védnöksége alatt — (ez kevésbé fontos) — és Hevesi Sándor betanításában ez az, ami fontos. (Annyira fontos, hogy ez az írás sokféle technikai gátugrások után talán nem egészen ok és értelem nélkül kerül most napvilágra.) Az irodalomtörténészek számára ez az előadás csak egy rekonstrukciót jelentett, mert az Erzsébet-kor színházainak stílusában egyszínű függönyözött diszlettelenségben játszották primitív játékformákban. — Nekünk, akik a színpad és színház elsőbbrangú érdekeltiségünk, mint az irodalomtörténet, valamivel többet, mást adott a Hevesi Sándor rendezése. Mi nem csak egy régi színházformát láttunk, amelyet az irodalom és műveltség hisztorikus szeszélye támasztott fel — de úgy éreztük, hogy (talán tudott) végső eredményével állunk szemben annak a fejlődési útnak, mely a realisztikus színpadvilág má-jából a jövő — csak lényegekre szorít-

kozóbb — színpadjához vezet; amikor a színházban primär fontosságú lesz megint az ember saját-magában való művészete segítő és élettelen materiák használata nélkül. Ez a ma még bizonytalan vonalú, de céltudatos fejlődési irány tette aktuálissá ezt az előadást. Hevesi, úgy látszik, érezte a problémának ezt a kétoldalúságát; annyi lelkes lelkiismeretességgel oldotta meg a feladatot, hogy inkább jövőbeli reménykedések, mint multakban való delektálódásnak érzem a munkáját. Az előadáson persze gyakran meglátszott a növendékek (nem művészi — mert ez kisebb baj lett volna) emberi fiatalsága, de majdnem mindannyian dicséretesen szepet produkáltak. Sugár Károly Calibanját szívesen látnám az eljövendő színpadon is. Ez a legtöbb, amit mondani lehet. Vajda (Prospero) Kertész (Kurjancs) talentumos és megértő tanítványok. Rákos Lilly és a szépen beszélő Horváth Lenke kedves és izléses közvetlenségét, Nagy, Loránt, Hajdú és a többiek megértő ambícióját kell dicséernünk.

B. L.

Nem tudjuk visszautasítani azt, amit meg nem érdemlünk.

Haladó

Az igazság nem használt annyit az emberiségnek, amennyit ártott annak látszata.

J. J. Rousseau

KERÜLÉS

Nincs mit szépítgetni a dolgon, afféle szőlőcsöszködés lesz az, amit ebben a rovatban akarunk csinálni. Szőlőkerülés, pásztorkodás, sok vesződséggel, semmi komenciával sem járó, háládatlan paraszti munka.

A kerülő nyakába kanyarítja a zsinegen lógó tülköt, hóna alá fogja a serétes puskát és megkerüli a hegyet: a más jószágát. Bepillant ide is, oda is, aztán számot ad róla: milyennek ígérkezik a termés, hol látott egy-egy szép zamatos fürtöt, hol egy-egy éretlen, zöld csupacsuma erőlködést. Görcsös botjával olykor kifordít a kapu mellől egy csomó bolond, mérges gombát; beszól egy-egy eresz alá: elkéne egy kis permetezés, sok a filloxera; nagynéha a puska is kézbe kerül, ahol sok a veréb vagy lopják a szőlőt.

Nehéz munka, hálátlan munka, de a kerülő nem fárad bele. Veszélyel is jár, éjjeli sötétben sokszor támadnak orvúl, sokszor kell öltre menni elszánt legényekkel, de ha őszre piros nedv forr a présházak kádjában, a kerülőnek is csendes jókedve támad s elégedetten döröggi a bajuszába: jól megőriztük a szőlőt.

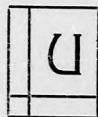
□

VASÁRNAPI UJSÁG — 1910. június 12. — Még mindig élnek a tárlat-katalógusok nyelvén írt képzőművészeti kritikák. E számban, vezető helyen, dr. Térey Gábor, a Tiepolo-kiállítás rendezője ír Tiepolo művészéről. Sikerül neki az adatok mögött teljesen láthatatlanná tenni Tiepolo művészi egyéniségét, hogy az irodalmon keresztül valahogy át ne szívárogyjon semmi művészeti izgalom az olvasó lelkébe. Menjen el a tárlatra, akit Tiepolo — a cikk ellenére is — érdekel. Ebből az írásból csak ilyeneket tudunk meg: „Tiepolo azon festők közé tartozik, kik fiatalos munkabírásukat mindvégig megtartják”; „1770 március 27-én 74 éves korában meghalt”; „... több száz festményt hagyott hátra”; „1762-ben ismét egy megtisztelő meghívásnak tett eleget.” Ezek még a legjellemzőbb tételek, mert pl. az, hogy „... Egyike volt ő a legkönnyebben dolgozóknak, kinek ecsetje gyorsan siklott át nagy területeken s amellet nagyszerű és találékony tudott lenni a szerkesztésben, biztos a távlatban és finoman érző a színezésben,” — ép úgy elmondható Puvis de Chavannesről vagy Lotz Károlyról, mint Tiepolóról, vagy akárki másról. Dr. Térey Gábornak határozottan érdemei vannak a remekművek népszerű ismertetése körül. De a műkritika — a műkritika! — az valami egészen más. Milyen hatalmas, szép dolog volna, ha azokba a kis magyar vidéki városokba, ahová ez a folyóirat viszi a kulturát, azokba a rozszul épített házakba, a hangulatgyilkos régi falak közé egy-egy szép, művészlélekkel írott műkritika lopná be azokat a szép érzéseket, amelyekért a vidék el nem jöhet ide a fővárosi tárlatokra. A műkritika lélekhódítás. A neki szánt hasábok: harcmező. Drága terület. Csak hódító tűzű s alkalmas fegyverzetű harcosoknak volna szabad átengedni. (Önkénytelenül

□

esünkbe jut a Pesti Hírlap képzőművészet-rovata, a Kézdi-Kovács László rovata, aki még mindig így dicséri a műalkotásokat: „A falfestmény hossza 14, magassága 8 méter s majd száz, közöttük több életnagyságúnál nagyobb alak lesz rajta”; aki egy Rembrandt-képet így jellemez: „... A kép ... 1:15 méter magas és 1:335 méter széles... Egy fiatal lengyel lovagot ábrázol, a Lyseovszkierzred díszes egyenruhájában, amint az egy hegyes vidéken halad keresztül. Különösen érdekes a képen a lovag ruhája és a fegyverei. A kép azért is értékes, mert Rembrandtnak ez az egyetlen lovas portraitja”; aki egy „ritka szép antik szobrot” így mutat be: „A két és fél méter magas szobor Augustus császárt, mint pontifex maximust ábrázolja, amint áldozatot mutat be az isteneknek.” — Hol vannak mindezekben a festői és szobrászi szépségek és érdekességek? Hol van a képzőművészet az ilyen jellemzésekben? — De térjünk vissza a V. U.-ra.) — Babits Mihály egy meglepően gyöngye verset adott ebben a számban. Pedig gyönyörű költői témából csinálta. A multkori Kató-versét sem lett volna szabad kiadnia. Nem szabad ennyire lenézni a Vasárnapi Újság közönségét. (A Nyugat legutóbbi két számában impozáns szépségű két nagy értekezés jelent meg tőle. „Az irodalom halottjai” címen.) — Mikszáth Kálmán elköltözött lelkének egy visszamaradt, meleg sugára aranyozza be a hasábot. Bárcsak ennek a fényénél gyűjtanának rá a vágott dohányukra zsenge tollforgatóink. Bárcsak megszívlelnék s követni is tudnák azokat a gyönyörű igazságokat, amiket a magyar nyelv erejéről, jogairól talált ki ez a bölcs mesemondó. — Üdvözljük Szász Zoltánt, a kedves elmélkedőt, e kedves folyóiratban. Üdvözljük a simatollú agymechanikust e fejlődő lap hasábjain. A báj lélektanáról írt ebben a számban. Bár az egésznek az ellenkezőjét is meglehetett volna írni ugyanígy, de hát a csevegésben a kellem a fő, nem az igazság. Szász Zoltán írásaiban a logikai felépítettség szép látványa a gyönyörködtető elem. Logique pour logique. A szempont, amiből kiindul, az rendszerint — csak szempont.

Másból is lehetne mindig kiindulni. Beállítja a szemét a figyelésre, meglát valamit, aztán elkezdi következtetni. Az alapfigyelés helyességén dől el, hogy az egész végig helyes-e vagy nem. De hát — istenem — melyik szemnek a látása nem labilis, amelyik csak a külvilág tükre, nem a maga lelkéé! Üdvözljük Szász Zoltánt, a bátor elmélkedőt, aki mindenkinek a szemébe meg meri mondani az igazsága ellenkezőjét! Üdvözljük.

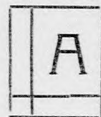
J IDŐK — 1910. június 12. —

Hála neked, ó Neera és hála cukorba főzött szalontémáidnak. Végre feltámadtak az egyszer, régen, réges-régen elsorvadott érzés-nyöszörök. „Ó Wilhelmine, éteri szellem, csak te élsz az én számomra!” Milyen szép volt valaha ez a guvernánt-romantika. Csak a legöregebb kiadók emlékeznek még nálunk a sikereire. Csak azt nem értjük, hogy fér ez össze Thomas Man-nal? — Vértessy Gyula: Felelet c. novellája felkeltette a figyelmünket. Igen derék dolog, ilyen formában, részletes, alapos tanácsokat adni férjhezmenés iránt érdeklődő bakfisoknak. Lelkiismeretesebb, mint azok a rövid, szapora feleletek, amiket Szomaházy István ad a P. H. „Mindennapi problémái”-ban és Tutsek Anna a Pesti Napló vasárnapi „Lelki kliniká”-jában. Ők már a hely szüke miatt sem szolgálhatják ki körülményesebben a hozzájuk forduló szerelmes kislányokat és kibillent lelkű asszonyokat, akik, szegények, nem tudtak máshova fordulni tanácsért. Kénytelenek gyorsan, szívesen és üresen problemamentesíteni a lelki ügyeket. Mindezek ellenére, szerény véleményünk szerint, ennek az ingyen-tanács rovatnak tárcává dagadása nem helyes fejlődés. Úgy sejtjük, hogy ez a műfaj odáig fog egyszerűsödni a redakciókban, hogy az egyes kérdésekre egy papagály fog planétát húzni. Problema-csoportok szerint lesznek besosztva a feleletek kis cédulákon, mind egyikre némi változattal ugyanaz a tanács lesz rányomva s mindegyik tanács minden hasonló esetre alkalmazható lesz. Ez humánusabb eljárás lesz, legalább nyíltan és tudatosan csakis játékból, vagy babonából fognak hozzája fordulni a kíváncsiak.

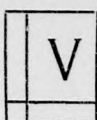
HÉT — 1910. június 12. —
A krónikások hangja cseng ki a sok beszédből. A Paganelé (Cholnoky Viktor) és K. D.-é (Kosztolányi Dezső). Paganel soha sem

alszik, mindig felébreszti bennünk is a szundikáló érdeklődést. Írása közben születnek a mondani valói. Gondolatot csinál mindenből s a hogyan végigéli a gondolatait, abban szinte romantikus szépség, szinte vadregényesség van. Szép, erős cikk a Schönebeckné krónika. Kosztolányi Dezső a levegő héroszairól ír. Sajátságos krónikás. Gondolatok építése helyett egyszerűen megmutatja az alkalom szülte érzéseit. Nem az a fontos, amit lát, hanem amit érez a nyomán. Az érzései néha a gondolat felderítő fényében ragyognak. Mindig lebilincsel ez a mámoros esztéta. Nem véletlenség, sőt tünetszerű a Hétben a krónikások dominálása. Ez a nemes irodalmi múltú heti folyóirat kezd lassanként egészen hetiújsággá átváltozni. A krónikák, recenziók, aktuális megbeszélések, toll- és tör-rovat csatornáiban kering a legtöbb vér.

NAPI SAJTÓBAN a levegő hőseiről egyetlen igazi nagyszabású ujságírói írás adódott: a Molnár Ferenc „Vasárnapi Krónikája” a P. H. június 12-i számában.

Barziniról, a világ legelső, legelevenebb érzésű ujságírójáról is esik benne néhány megbámuló szó. Ezért a cikkért Barzini visszabámulhatná Molnár Ferencet. Gyönyörű dolog, hogy ez a türelmetlen agyú író néha mennyire nem tudja akarva sem elrejtteni az okos gondolatait, a megfigyelései s gúnyolódó humora mögé meleg szívének egy-egy öblös dobbanását.

AN egy ismeretlen folyóiratunk, úgy hívják: Szombat. A zsidó vonatkozású tudomány, irodalom, művészet és kritika művelésének van szánva. Legutóbbi számá-

nak egy cikkét akarjuk idézni, tisztán azért, hogy egy monstruózus példával bizonyítsuk, mennyire eltorzítja az író-művészeti szempontokat az elfogult vallási szempont. A cikk címe: Koheleth és Goethe Faustja. A Koheleth egy szent zsidó könyv, a lét problémáit boncolgatja. Egy németországi rabbinus tanulmányt írt arról, hogy Goethenek okvetlenül ismernie kellett, sőt forrásul használta, sőt utánozta. Mert: a Koheleth azt mondja: „A nap kél, a nap nyugszik. Mindig ama hely felé igyekszik, ahol újra föl fog kelni”. Faustban pedig Rafael ugyanezt így mondja: „a nap az égen jár mint régen, Testvérnappokkal dalra kel. Szabott pályáját, zsolozsmáját Dörgő futással végzi el”. Vagy: Koheleth így szól: „Valamennyi folyó mind a tengerbe ömlik; a tenger azonban nem telik meg soha. A folyók mindig arra a helyre fognak menni, ahova eddig mentek”. Ezt a Faustban Gábor így fejezi ki: „Az örök mélyből, sziklaméhből a tenger árja susterog. És szikla s tenger vége nélkül Tovább forog, tovább forog”. (Nem feltűnő a hasonlatosság?) Koheleth így szól: „Délre megy és északra megy, közben forog a szél; és mindig a köreihez tér vissza a szél”. És Goethe ez alapon így szól: „S viharok serge zúg versengve. Föld s víz között, víz s föld között. S pusztítva, hatva láncolatba, ás mély nyomot köröskörött”. — Mi-lyen bölcs is volt Taine mester, aki minden összehasonlításra ráolvasta a dilettantizmust.

Olvasóink figyelmébe ajánljuk a

„MODERN KÖNYVTÁR“ kölesönkönyvtárát

Budapest, Andrassy-ut 38. sz. I. em.

Vidékre is küld magyar, német, francia, angol és olasz könyveket.